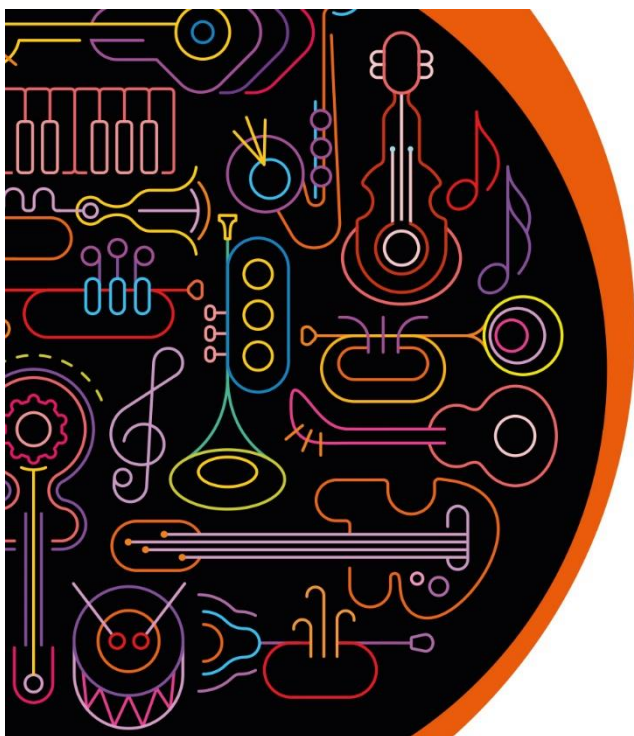

Hand-out

WEBINAR 3

GESCHIEDENIS VAN DE (NEDERLANDSE) BLAASMUZIEK deel 1

- een inleiding -

Samenstelling en Presentatie :

JOOP BOERSTOEL

Inleiding :

Beste orkestmuzikanten, verenigingsleden, collega's.

In dit het webinar waar deze hand-out bij hoort, wil ik jullie meenemen in de ontstaansgeschiedenis van de blaasmuziek, de orkesten, de instrumenten, het repertoire, bedrijven en organisaties en vast nog meer; uiteraard alles in een notendop, maar hopelijk wel zo volledig en correct mogelijk.

Interessante en soms ook grappige filmpjes zullen een belangrijk onderdeel van deze presentatie zijn. Laat je verbazen waar nodig en lach vooral ook als je daar behoefte aan hebt.

Deel 1 behandelt de situatie tot ca. 1900.

De periode 1900 tot en met de dag van vandaag behandelen we in deel 2.

Ik wens jullie heel veel plezier maar ook een leerzame 'repetitie' toe. En als we straks weer muziek gaan maken en de situatie doet zich voor, dan hoop ik dat je in je achterhoofd nog eens terugdenkt aan dit webinar, uit nood geboren vanwege het niet kunnen repeteren en concerteren, maar hopelijk ook van de nood een deugd kunnen maken.

Met vriendelijke groeten,

Joop Boerstoel
senior adviseur Musidesk Rijnbrink

Directe voorlopers van het amateurblaasorkest waren :

- De stadsmuzikanten
- Collegium Musicum
- Het schutterijorkest
- Het militaire orkest

De eerste signaalinstrumenten waren : Hoorns van Ram of Rund en Bazuin

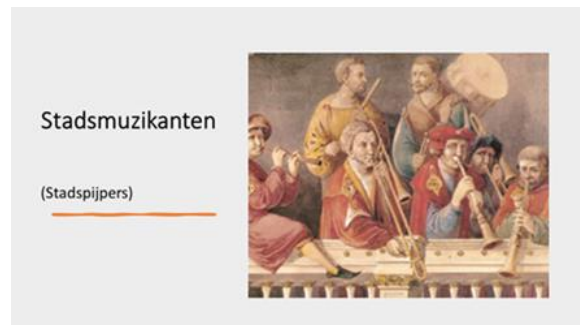
Ramshoorn Bazuin

Stadsmuzikanten ontstonden na de opkomst van steden in de 13^e en 14^e Eeuw

Torenblazer

Stadstrompetter

Stadsmuzikanten

(Stadspijpers)

In het tijdperk van de Renaissance (ca. 14^e tot de 16e Eeuw) komt voor het eerst verband tussen de bij het leger gebruikte muziekinstrumenten en bepaalde legeronderdelen voor. Zo waren de trommen en pijperfluiten bij het voetvolk (de infanterie) en de trompetten en de pauken bij de bereden wapens (cavalerie) in gebruik.

In latere eeuwen (met name in de zestiende eeuw) kreeg de functie van stadsmuzikant een ruimere, meer representatieve en recreatieve inhoud.

Die houtblazers (2)

Pommer

- 14^e eeuw
- Het is de voorloper van de huidige fluit die echter niet meer in een hof te vinden is, maar uitsluitend bij de boeren.
- De pommer was een houten blaasinstrument met een vrij wijde conische boring die omringd was door de bovenzijde van de buis. Het werd gebruikt in een grote kerkelijke of schouwburg.
- De pommer heeft een lade en schenkt een zacht, zwaar, maar meestal gebruikt als opvoeringsinstrument voor de grote ceremonies en processies.
- In de 15^e eeuw treffen we de pommer ook aan in middeleeuwse muziek.

Dulciaan

- 14^e eeuw
- Het is de voorloper van de moderne fluit.
- Het is een houten blaasinstrument met een vrij wijde conische boring die omringd was door de bovenzijde van de buis. Het werd gebruikt in een grote kerkelijke of schouwburg.
- De dulciaan heeft een lade en schenkt een zacht, zwaar, maar meestal gebruikt als opvoeringsinstrument voor de grote ceremonies en processies.
- In de 15^e eeuw treffen we de dulciaan ook aan in middeleeuwse muziek.

Chalmere

- 15^e eeuw
- Het is de voorloper van de klarinet.
- De chalmere heeft een vrij wijde conische boring die omringd was door de bovenzijde van de buis. Het werd gebruikt in een grote kerkelijke of schouwburg.
- De chalmere heeft een lade en schenkt een zacht, zwaar, maar meestal gebruikt als opvoeringsinstrument voor de grote ceremonies en processies.
- In de 15^e eeuw treffen we de chalmere ook aan in middeleeuwse muziek.

Die koperblazers

Trompet

- 14^e eeuw
- Het is de voorloper van de huidige trompet.
- De trompet is een koperen blaasinstrument met een vrij wijde conische boring die omringd was door de bovenzijde van de buis. Het werd gebruikt in een grote kerkelijke of schouwburg.
- De trompet heeft een lade en schenkt een zacht, zwaar, maar meestal gebruikt als opvoeringsinstrument voor de grote ceremonies en processies.
- In de 15^e eeuw treffen we de trompet ook aan in middeleeuwse muziek.

Bazuin

- 14^e eeuw
- Het is de voorloper van de huidige bazuin.
- De bazuin is een koperen blaasinstrument met een vrij wijde conische boring die omringd was door de bovenzijde van de buis. Het werd gebruikt in een grote kerkelijke of schouwburg.
- De bazuin heeft een lade en schenkt een zacht, zwaar, maar meestal gebruikt als opvoeringsinstrument voor de grote ceremonies en processies.
- In de 15^e eeuw treffen we de bazuin ook aan in middeleeuwse muziek.

Zink

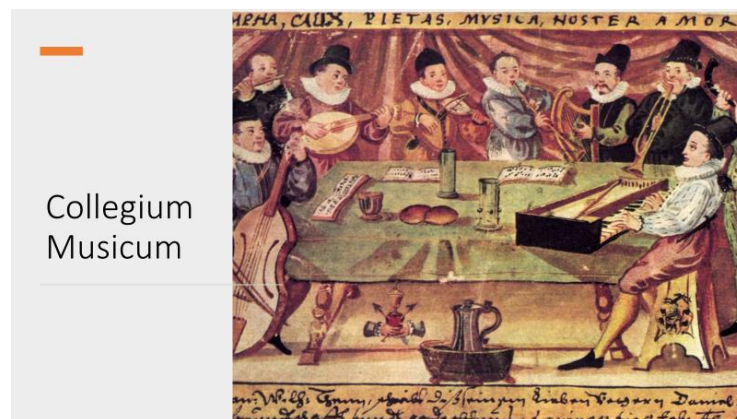
- 14^e eeuw
- Het is de voorloper van de huidige zink.
- De zink is een koperen blaasinstrument met een vrij wijde conische boring die omringd was door de bovenzijde van de buis. Het werd gebruikt in een grote kerkelijke of schouwburg.
- De zink heeft een lade en schenkt een zacht, zwaar, maar meestal gebruikt als opvoeringsinstrument voor de grote ceremonies en processies.
- In de 15^e eeuw treffen we de zink ook aan in middeleeuwse muziek.

Van de 15e tot de 18e Eeuw drongen Turkse legers regelmatig Europa binnen. Deze legers werden in hun opmars ondersteund door zogenaamde **Janitscharen-muziek**.

Janitscharen Musik

Naast de stadsmuzikanten ontstaat in de zestiende eeuw het **Collegium Musicum**. Een Collegium Musicum is amateur-muziekgezelschap dat overwegend bestaat uit heren, afkomstig uit de hogere burgerij en die muziek maken puur voor zichzelf, dus zonder publiek”.

Collegium Musicum

De **schutterijorkesten** vormen een directe voorloper van de amateur-blaasmuziekverenigingen. Schutterijkorpsen bestonden al in de achttiende eeuw, maar werden ten tijde van de Franse Revolutie (tot 1799) afgeschaft vanwege een verbod op de gilden.

Schutterij

Een laatste, muzikale ontwikkeling die tot de vorming van blaasmuziekverenigingen heeft bijgedragen, is de ontwikkeling van de **militaire muziek** in Europa. Muziek heeft al sinds de Oudheid voor legers een dubbel doel gehad: het strijdlustig maken van de troepen en het intimideren van de vijand .

18e Eeuw : Van speelgroep naar Blazersensemble

Omstreeks 1750 was Wenen de grootste muziekstad van Europa. Een instrument waar tot dan toe niemand van had gehoord, maar tegenwoordig een belangrijke speler binnen het harmonie orkest is zag aan het begin van deze eeuw het daglicht: de **Klarinet**.

In deze eeuw ontstonden aan de hoven van Centraal-Europa blazersensembles

19^e Eeuw:

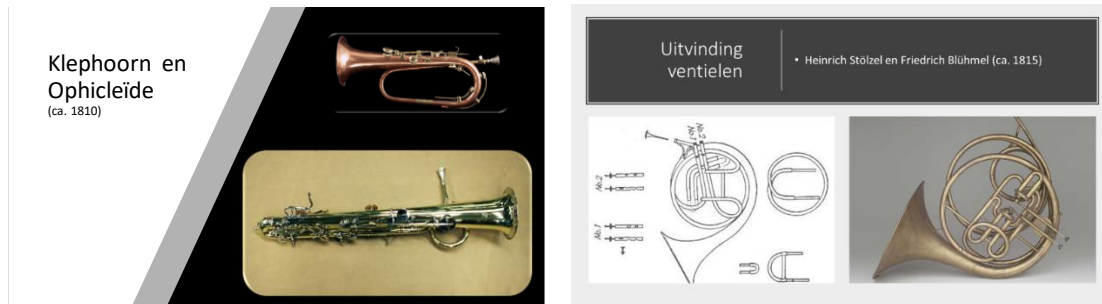
Ca. 1800 : Ontstaan van de eerste burger blaasmuziekverenigingen.

Aan het begin van de negentiende eeuw werd de muziek voor blaasorkest op het Europese vasteland, zowel bij de militairen als bij de amateurs, sterk door de muziekkorpsen van Napoleon beïnvloed.

De beperkingen van de meeste instrumenten en zeker van de trompet en hoorn, hadden invloed op de mogelijkheden in het repertoire.

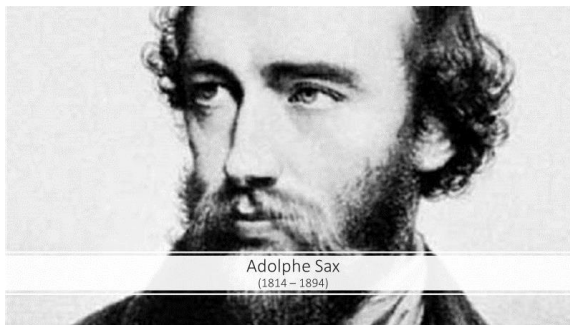
De beperkingen van de meeste instrumenten en zeker van de trompet en hoorn, hadden invloed op de mogelijkheden in het repertoire. Gaandeweg werden er nieuwe instrumenten uitgevonden, zoals de klephoorn, de ophicleïde.

In 1818 werkte Stölzel samen met Blühmel; zij verwierven beiden een tienjarig patent voor een pompventiel dat eerst op de hoorn werd toegepast.

Adolphe Sax

De grootste en belangrijkste innovatie was te danken aan de in Frankrijk actieve Belgische instrumentenbouwer Adolphe Sax. Deze stelde op de Internationale Tentoonstelling van Parijs in 1844, naast de saxofoon en de basklarinet, een nieuwe familie chromatische koperen blaasinstrumenten voor die hij 'Sax bugels' noemde. Om de associatie met de bestaande, maar zeer onvolmaakte, bugels te voorkomen, veranderde hij snel de naam in "saxhoorn". Voor al deze instrumenten kreeg Sax in 1843 een patent.

Een andere man die in dit overzicht niet ongenoemd mag blijven is **Wilhelm Wieprecht** (1802-1872). Wieprecht is de man die in Duitsland hervormingen in de militaire orkesten teweeg heeft gebracht, die vergelijkbaar zijn met de hervormingen van Adolphe Sax.

Ondertussen onderging ook de klarinet grondige verbeteringen, dankzij de samenwerking van virtuozen zoals Bärmann en Müller met componisten zoals Carl Maria von Weber, Felix Mendelssohn en Ludwig Spohr. En in 1832 bracht de Beierse fluitist **Theobald Boehm** een geweldige verbetering aan de fluit door het 'ringsleutelsysteem'. In 1843 paste de Franse klarinettist **Hyacinthe Klosé** het kleppensysteem van de Boehmfluit op de klarinet toe wat veel meer mogelijkheden bood, vooral voor blaasmuziekcomponisten.

Uitbreiding van het basregister.

De zwakste schakel in het blaasorkest bleef echter het basregister: dat bestond alleen uit de serpent, bashoorn en ophicleïde, vaak aangevuld door contrafagot of snarenbas.

Gezamenlijk musiceren vulde een sociale en culturele leegte in het leven van arbeiders. Ook hadden deze muziekverenigingen als taak het volk muzikaal te ontwikkelen. Muziekverenigingen pasten daarmee in het beschavingsoffensief van de tweede helft van de negentiende eeuw, wat als doel had het volk onder aan de maatschappelijke ladder beschaafder te maken wat betreft hun gewoonten en gedragingen.

Lid zijn van een blaasorkest was een van de weinige manieren om je gezamenlijk met andere mensen te amuseren. Ook was het een manier om arbeiders met klassieke muziek in aanraking te laten komen. Blaasorkesten werden gestimuleerd door de gemeentes en werkgevers en er was geen feest of ceremonie denkbaar zonder blaasorkest. Waar arbeiders waren, waren muziekverenigingen.

-Einde deel 1-

In deel 2 pakken we de draad hier weer op en dan neem ik je graag mee in de ontwikkelingen tot de dag van vandaag. Hopelijk kijk je dan ook weer.

Bronnen :

- De kip en het ei : Duizend jaar uitwisseling tussen instrument en repertoire.
Uitgave : Kunstfactor / LKCA
- HaFaBra in transitie? Onderzoek naar het aanpassingsvermogen van de Nederlandse HaFaBra-sector
Auteur : W. den Hartog
- A short history of Wind Bands
Auteur : Catherine Schmidt-Jones
(internet)
- Stoom afblazen : Inventarisatie van de relatie tussen industrie en amateurkunst 1880 – 1950
Uitgave : Kunstfactor / LKCA
- Blaasmuziek in Nederland; groei en ontwikkeling
Auteurs : G. Bomhof / C. Becx e.a.
uitgave : NIB / LKCA
- De ventielen ; Benkopt overzicht en historie
Auteur : M. Strampel
uitgave : Gobelin
- De saxofoonfamilie van Buffet Crampon
uitgave : Buffet Crampon Benelux
- Van Pijperfluit tot Symfonisch Blaasorkest
auteur : J. van Ossenbruggen
uitgave : Molenaar Edition
- Een frisse wind ; catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling over historische blaasinstrumenten
uitgave : Stg. Cultureel Centrum Kerkrade
- Blasmusik – Forschung – eine kritische Einführung
auteur : A. Hofer
uitgave : Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt
- Master Thesis 'Het Bloed van de Blaasmuziek
Auteur : J.Houben
- De Nederlandse militaire muziek.
Auteur : R. van Yperen
Uitgave : Van Dishoeck, Van Holkema & Warendorf N.V.
- De blaasmuziekkalender (HaFaBra-kalender 2006)
samensteller : J. Boerstoeel
Uitgave : drukkerij Weevers Vorden / Mui Arnhem

